

VOORDRACHT "INVENTARISATIE VOGELS EN ZOOGDIEREN OP DE NOORDZEE" DOOR
H.J.M. BAPTIST (DIENST GETIJDWATEREN) BIJ DE WERKGEMEENSCHAP MARIENE
MONITORING (WMM) TE AMSTERDAM OP 19 MAART 1987 offshoragroep, CvZ

In 1984 was uit een literatuurstudie gebleken, dat er over de verspreiding van zeevogels op het Nederlandse deel van het Continentaal Plat nog bijzonder weinig bekend was. Daarom besloot Rijkswaterstaat, Dienst Getijdewateren, binnen een zo kort mogelijk tijdsbestek een beeld te schetsen, dat beter aan de gestelde eisen zou voldoen. Er werd gekozen voor vliegtuigtellingen, omdat het speciaal laten varen van schepen ten behoeve van vogelwaarnemingen te duur en te omslachtig zou zijn. Vanaf begin 1985 werden de inventarisaties maandelijks uitgevoerd. Gedurende 20 vliegreizen wordt per maand 2700 km² water bemonsterd, waarvan 650 km² per tocht. Een dergelijke efficiëntie is per schip uiteraard ondenkbaar. De vluchten bestaan uit zgn. "kustvluchten" (tussen Borkum en Noord-Frankrijk) met een éénmotorig vliegtuig en enkele vaste raaien over open zee met een tweemotorig vliegtuig. Er wordt gevlogen met een bemanning van vier personen: de piloot en een waarnemer voor navigatiegegevens en aanvullende niet-ornithologische gegevens (platforms, schepen, visserijactiviteit, planktonbloei, etc.) voorin en twee vogeltellers achterin, die respectievelijk links en rechts onder een vaste hoek naar beneden kijken. Het vliegtuig vliegt op 150 m hoogte met een snelheid van 170-200 km/u. Uiteraard kunnen onder deze omstandigheden niet altijd alle gewenste details worden gezien. De vliegtuigmethode zal dan ook worden gecheckt middels simultane tellingen vanuit de lucht en vanaf de Rijkswaterstaat-boat MS Holland, die door vrijwilligers van de Club van Zeevloedwaarnemers zal worden bemand.

Voor wat betreft de resultaten beperkte de spreker zich voorlopig nog tot globale aanduidingen per soortgroep. Op het moment van de lezing waren gecorrigeerde verspreidingskaartjes nog niet beschikbaar. Duikers (*Guia* spp. werden vooral zo'n 5 km ten N van de oostelijke Waddeneilanden, voor de Europoort en voor de Belgische kust gezien. Zeeëenden, vnl. Zwarte *Melanitta nigra*, komen in geringe concentraties (minder dan 5000 ex.) voor ten N van de Waddeneilanden en in grotere aantallen nu al drie winters achtereenvolgens voor Zandvoort en voor de Zeeuwse kust (met name bij de kop van Schouwen). Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus* (alleen in de zomer) en Zilvermeeuwen *L. argentatus* zijn vooral geassocieerd met visserijactiviteiten. Pendelvluchten tussen kolonies en de voornaamste visgebieden worden ook opgemerkt. De echte zeevogels Noordse Stormvogel *Fulmarus glacialis*, Jan van Gent *Sula bassana*, Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla* en Zeekoet *Uria aalge* worden voornamelijk buiten het kustgebied gezien. Zeekoeten zijn vanuit de lucht niet te onderscheiden van Alken *Alca torda*. Bij ruw weer worden ze waarschijnlijk veel over het hoofd gezien. Aan het eind van de zomer komen ze vaak in tweetallen voor, een ouder (ws. het mannetje) en een jong. Vanaf december nemen de Zeekoeten in het zuidelijk deel, ten oosten van de Bruine Bank, toe tot dichtheden van 20-30 ex./km². In het noorden is de dichtheid wisselend, meestal 4 à 5 ex./km².

Zeehonden, ofwel Gewone *Phoca vitulina* ofwel Grijze *Halicoerus grypus* (vanuit de lucht niet te onderscheiden), worden het gehele jaar door voor Zeeuwse en Waddenkust aangetroffen. Opmerkelijk is dat in de laatste week van mei en de eerste week van juni ook elk jaar vrij veel waarnemingen op volle zee worden gedaan. Buiten die periode worden ze daar nooit gezien. Van de walvisachtigen *Cetacea* wordt vooral de Bruinvis *Phocoena phocoena* regelmatig gezien. Meestal betreft het één exemplaar, maar soms worden groepen tot 6 exemplaren waargenomen. Tot en met juni 1986 zijn ze niet in de echte kustzone vastgesteld. Wel meende spreker in de loop van de drie onderzoeksjaren een zekere westwaartse verschuiving in het patroon van de waarnemingen op te kunnen merken. Andere waargenomen soorten zijn: Gewone Dolfijn *Delphinus delphis* en Tuimelaar *Tursiops truncatus* (geen van beide ooit met 100% zekerheid gedetermineerd, omdat ze na ontdekking niet meer terug te vinden zijn), Griend *Globicephala melaena* (slechts één maal) en Witsnuit- *Lagenorhynchus albirostris* en Witflankdolfijn *L. acutus*. Beide laatstgenoemde soorten zijn meestal wel terug te vinden, zodat ook enige waarnemingen aan het gedrag konden worden gedaan. Zo blijken beide soorten zeer verschillend te zwemmen. Terwijl Witsnuitdolfijnen een betrekkelijk langzame golfbeweging maken, gaan Witflankdolfijnen met zeer grote snelheid vrijwel constant door de golftoppen, waarbij de golfdalen meestal horizontaal gepasseerd worden. Van Witsnuitdolfijnen verschaft spreker aan de hand van zeer fraaie dia's ook enige informatie over jachtstrategieën. Hiervan werden door hem twee voorbeelden waargenomen. Soms jagen de dieren op één lijn dicht onder de oppervlakte, waarbij het lijkt alsof een school vis wordt ingesloten, soms ook maken de dieren snelheid via een reeks hoge sprongen boven water, waarna ze minuten lang uit het zicht verdwijnen. Vermoedelijk wordt dan veel dieper gefourageerd. Ook is bij deze dieren baltsgedrag opgemerkt en zijn er jonge kalfjes gezien, zwemmend onder het moederdier.

De spreker beëindigde zijn voordracht met de trieste mededeling, dat hij vanaf medio 1987 geen maandelijks tochten meer zal kunnen maken. Er zal dan uitvoerig gerapporteerd gaan worden over de verkregen resultaten, iets waar met spanning naar uitgezien mag worden. Als in 1988 de kustwacht met nieuwe vliegtuigen uitgerust gaat worden, ontstaan er hopelijk nieuwe mogelijkheden om dit onderzoek voort te zetten.

MP